

HOEFBLAD

59^e jaargang nr.4 Herfst 2022

Foto Hanny Oerlemans

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

Hoefblad

ALGEMEEN E-MAILADRES: kenengeniet@home.nl

VOORZITTER
Programmavoorbereiding
Krantenberichten

Christ Grootzwagers
Kamilletuin 6
5103 CB Dongen
tel. 0162-312116
voorzitter@kenengeniet.nl

SECRETARIS

Jos Soffers
Kerkstraat 44
5101 BD Dongen
tel. 0162-320715
secretaris@kenengeniet.nl

PENNINGMEESTER EN
LEDENADMINISTRATIE
Rabobank Dongen
IBAN:
NL44 RABO 0111984114

John van Meggelen
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996
penningmeester@kenengeniet.nl

Programmavoorbereiding

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996
vlinder@kenengeniet.nl

BEZORGING HOEFBLAD
Opgave excursies

Marie-José van Gestel
Hubertusstraat 9
5106 NS Dongen-Vaart
tel. 06-10120230
mjvangestel.burmanje@home.nl

BESTUURSLID

Anton Staps
Paardenbloem 7
5102HS Dongen
tel. 06-13402220 of 0162-226994
amoms@ziggo.nl

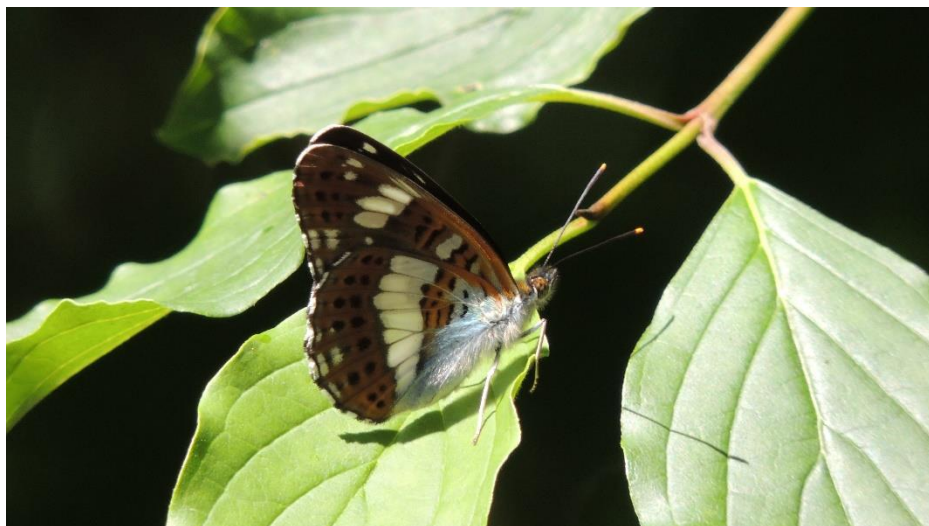
BIJ DE VOORPAGINA

NEDERLANDSE DAGVLINDERS

Geïnspireerd door ontmoetingen met twee bijzondere vlindersoorten op één dag tijdens de vakantie in zuid Duitsland, wil ik u dit keer trakteren op twee afleveringen van deze artikelenreeks. Uiteraard komen beide vlindersoorten ook in Nederland voor! De kleine ijsvogelvlinder is in onze omgeving redelijk goed te vinden, de grote weerschijnvlinder is een moeilijker te spotten soort. Het was voor mij alweer 34 jaar geleden dat ik de laatstgenoemde gezien heb!

Aangezien het uiterlijk, de leefwijze en het leefgebied van de grote weerschijnvlinder veel overeenkomsten vertoont met de kleine ijsvogelvlinder, leek het mij ook wel passend om deze twee soorten tegelijk te behandelen.

Kleine ijsvogelvlinder (Limenitis camilla)

De kleine ijsvogelvlinder komt in Nederland in het oosten en zuiden van het land tamelijk verspreid en vrij schaars voor in vochtige loofbossen, zoals elzenbroekbos en vochtige gemengde bossen met open plekken, waar kamperfoelie in de halfschaduw groeit. In onze omgeving kun je deze vlinder o.a. in De Brand bij Udenhout waarnemen. Zwervende vlinders kunnen echter een behoorlijk stuk van hun

oorspronkelijke gebied vandaan vliegen. Zo heb ik al diverse keren in het noordelijke gedeelte van Huis ter Heide (het voormalige Kraanven) een kleine ijsvogelvlinder gezien. Toeval? Of zit hier toch stiekem een kleine populatie? De vlinder leeft namelijk tamelijk verborgen, vooral rond de boomtoppen, maar komt (met name 's morgens) wel naar beneden om nectar te drinken van o.a. braam, of vocht uit de grond te drinken. Ook op rottend fruit en zelfs op uitwerpselen kan hij drinkend aangetroffen worden. Hij vliegt dan in de halfschaduw op open plekken, bij bredere bospaden en langs bosranden in vaak lange, gracieuze glijvluchten.

Rond het jaar 2000 was de soort in zuid Nederland bijna verdwenen, maar gelukkig zijn de aantallen weer toegenomen.

De kleine ijsvogelvlinder is van gemiddelde grootte tot vrij groot. Zoals de naam doet vermoeden bestaat er ook een grote ijsvogelvlinder, die flink wat groter is, maar deze soort is helaas sinds 1995 uit Nederland verdwenen. Aan de bovenzijde is de kleine ijsvogelvlinder donker van kleur: de mannetjes zwart, de vrouwtjes heel donker bruin. De witte band over de vleugels is op de voorvleugel in het midden onderbroken.

Aan de onderkant van de vleugels kun je deze witte band ook zien; verder is de onderzijde roodbruin met een patroon van zwarte lijntjes en vlekjes.

De kleine ijsvogelvlinder lijkt aan de bovenzijde veel op de zomergeneratie van het landkaartje, dat echter een stuk kleiner is. Ook lijkt hij op de grote weerschijnvlinder, maar die is weer een stuk groter. De zwart-witte kleur is overigens typisch voor bosvlinders.

De vliegtijd van de kleine ijsvogelvlinder is van begin juni tot half augustus. Er is meestal maar één generatie per jaar. Soms kan er een gedeeltelijke tweede generatie vliegen in september.

De mannetjes bezetten een territorium dat ze verdedigen, meestal vanuit hoge boomtoppen langs brede bospaden. Andere mannetjes worden verjaagd en vrouwtjes worden onderschept, waarna balts en paring hoog in boomtoppen plaatsvinden.

kleine ijsvogelvlinder

Vrouwtjes die op zoek zijn naar een geschikte plek om eitjes af te zetten, fladderen langzaam en vlak boven de grond. Vooral afhangende

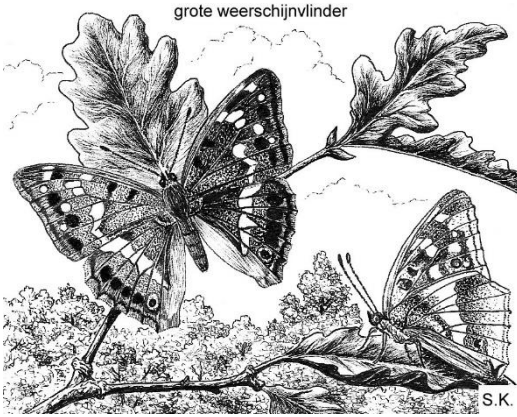
of uitstekende stengels van de waardplant wilde kamperfoelie (soms rode kamperfoelie) in de halfschaduw van bomen zijn geliefd. De eitjes worden afzonderlijk afgezet op de bovenzijde van het blad.

Na gemiddeld 8 dagen komen de eitjes uit. De jonge rupsjes (bruin van kleur) eten eerst hun eischal op, daarna het blad van de kamperfoelie. Het vraatpatroon is heel kenmerkend: de rupsen beginnen te eten aan de toppen van de eindblaadjes, maar laten de hoofdnerf van het blad ongemoeid, waardoor er een "steeltje" aan de verkeerde kant van het blad ontstaat. Op die "steeltjes" zitten de rupsjes.

De rupsen overwinteren half volgroeid op de kamperfoelie. Ze maken met spinsel een soort tentje (hibernaculum) van een blad, dat bovendien aan een twijg vast gesponnen wordt. In het voorjaar (meestal eind april) verlaat de rups zijn overwintering plekje en vreet verder van de jonge blaadjes. Hij krijgt dan een groene kleur en vertakte doorns op zijn rug; de onderzijde is purperachtig bruin. De rups wordt tot 27 mm lang.

De volgroeide rups verpopt hangend aan de waardplant, zijn uiteinde vast gesponnen aan een twijgje of blad. Na gemiddeld 16 dagen komt de prachtige vlinder uit de pop tevoorschijn.

Grote weerschijnvlinder (Apatura iris)

De grote weerschijnvlinder is een soort die in Nederland niet veel voorkomt. Gelukkig breidt hij zich sinds de eeuwwisseling uit en wordt hij op steeds meer plekken gezien. In Noord-Brabant is hij op enkele plaatsen altijd aanwezig geweest, zij het in lage aantallen, o.a. in De Brand (net als de kleine ijsvogelvlinder dus).

De mannetjes van de grote weerschijnvlinder vertonen onder een bepaalde lichtval een blauwe weerschijn op de bovenkant van de vleugels. Zonder deze weerschijn zijn ze donkerbruin van kleur, evenals de vrouwtjes. Ze hebben, net als de kleine ijsvogelvlinder, een witte band over de vleugels die op de voorvleugels in het midden onderbroken is. Op de onderste punt van de achtervleugel zit een zwarte oogvlek met een rood randje er omheen. Aan de onderzijde is de witte band ook te zien; verder is de onderzijde deels roodbruin en deels grijs en is op de voorvleugel een roodomrande oogvlek te zien.

De grote weerschijnvlinder komt voor bij open plekken, brede bospaden of bosranden van oude vochtige loofbossen en wilgenbroekbossen of bij groepen samenhangende bosjes in beekdalen. Op de vliegplaatsen moeten wilgen groeien op beschutte plaatsen in de halfschaduw en er moeten enkele grotere, markante bomen staan. Deze opvallende bomen worden gebruikt door de mannetjes, die er een uitzichtpunt hebben vanwaar ze hun territorium overzien. Indringers worden uit het territorium verjaagd. Vrouwtjes die nog niet gepaard hebben, zoeken deze bomen op om de mannetjes te ontmoeten en de paring vindt in de boomkruin plaats. De wilgen, vooral boswilg en soms grauwe wilg, worden als waardplant gebruikt. Op plaatsen waar de bossen te dicht worden, verdwijnt de vlinder.

De vliegtijd van [de grote weerschijnvlinder](#) is van half juni tot begin augustus. Er is altijd maar één generatie per jaar. De vlinders leven voornamelijk in de boomkruinen. Ze voeden zich eerst vooral met honingdauw en sap van bloedende bomen. De mannetjes komen weleens naar beneden om te drinken uit plasjes op de bospaden of om aan kadavers of mest te zuigen. Zo vullen ze hun zoutvoorraad aan. Ze kunnen zelfs op bezwete mensen af komen en ze kunnen worden gelokt met stinkende kaas. De vrouwelijke vlinders krijgen bij de paring ook zout mee van het mannetje, wat belangrijk is voor de ontwikkeling van de eitjes. De vlinders drinken geen nectar en bezoeken dus geen bloemen. Het is niet voor niets dat je de grote weerschijnvlinder maar zelden te zien krijgt! Bovendien komt het maar heel weinig voor dat er meerdere vlinders bij elkaar zitten.

Het vrouwtje zet haar eitjes afzonderlijk af op de bovenkant van de blaadjes van wilgen, die op zonnige en beschutte plaatsen staan. Ze zoekt warme plekjes met een hoge luchtvochtigheid uit. De eitjes komen na gemiddeld 14 dagen uit.

De jonge rupsen zijn groen van kleur. Ze eten het blad aan beide zijden van de hoofdnerf. Begin november verkleurt de half volgroeide rups van groen naar bruin en hij zoekt een schuilplaats op in de vork van een tak of in een groef van de schors van de wilg. Daar overwintert hij. Afhankelijk van het weer, begint de rups tussen eind maart en begin mei weer te eten. Hij kleurt dan opnieuw groen, zodat hij altijd een goede schutkleur heeft. De rupsen worden tot 42 mm lang, zijn vrij breed maar naar de uiteinden toe versmald. Op de kop zitten twee lange doorns.

Na 300 tot 330 dagen is de rups volgroeid en gaat verpoppen, hoog in de boom aan de onderzijde van een blad. De pop is ook groen van kleur en lijkt op een blad. Na gemiddeld 18 dagen komt de vlinder uit de pop gekropen.

Hanny Oerlemans

BESTUURSPRAATJE

Er staat weer genoeg op het programma van onze Natuurvereniging, dus maak uw keuze en ga weer eens mee op pad. De gidsen proberen u op allerlei manieren iets meer te vertellen over de natuur. Toch merken we dat veel mensen nog terughoudend zijn, de groepjes zijn nog klein, natuurlijk is dat niet erg, want genieten doet men toch wel. Daar het deelnemersaantal nog beperkt is, hebben we besloten dit jaar nog geen bustocht te maken, dit uit kostenaspect, een halfvolle bus zorgt voor hoge kosten..

In dit herfstblad staat ook al het winterprogramma, want ook dat zit er weer aan te komen. Diverse lezingen worden er opnieuw gegeven, hopelijk mag het deze keer allemaal gewoon doorgaan.

Zo zijn we ook op zoek naar een locatie waar we onze kerstbijeenkomst kunnen houden, altijd een uitdaging, daar we de kosten natuurlijk zo laag mogelijk willen houden.

U heeft het vorige keer al gezien, voortaan vermelden we overleden leden bij de mededelingen, daar ook hier het privacyreglement van kracht is, we vragen begrip hiervoor. Overlijdensberichten worden gedeeld met een speciale nieuwsbrief, als dit door de naaste familie gevraagd wordt.

Verder doen we natuurlijk weer mee met de leuke sponsoractie van de Rabobank ClubSupport. Jaarlijks kunnen we door de stemmen die u onze vereniging geeft, mooie doelen verwezenlijken, zie elders in dit Hoefblad. Tot op heden ging het altijd om een bijdrage voor onze Natuurtuin Kandoel, zo hebben we al allerlei materialen kunnen aanschaffen, maar ook planten, het slaan van enkele putten enz. Mogen we ook nu weer op uw stem rekenen.

Rabo ClubSupport 2022

Ook dit jaar doet onze vereniging weer mee aan deze bijzondere sponsoractiviteit van de Rabobank.

Ons doel

Om de natuurtuin nog aantrekkelijker te maken, worden de bloemenvelden regelmatig opnieuw ingezaaid. Natuurlijk gebeurt dit met speciaal geselecteerd inheems zaad. De tuin is immers een voorbeeldfunctie en bedoelt als handreiking naar ver-

hoging van de biodiversiteit. Inheemse planten trekken insecten aan en die op hun beurt hun natuurlijke vijanden, vogels en dieren.

Kortom we willen natuurlijke processen op gang brengen, die uitstralen op de verre omgeving van ons natuurparadijsje.

Zo willen we enkele stroken in de bloemenvelden en de wallen daar om heen frezen en inzaaien. Kortom ons doel is zaaigoed, inheems zaaigoed, met bloemen die hopelijk jaarlijks terug keren.

Leden van de Rabobank Tilburg en omstreken kunnen weer hun stem geven aan ons goede doel. Al diverse jaren doen we mee aan deze actie, met altijd leuke resultaten, waarmee we onze plannen in de Natuurtuin Kandoel kunnen bekostigen.

De stemperiode start op 5 september en loopt door tot 27 september, dus vergeet zeker niet te stemmen. Van uw bank krijgt u bericht hoe en wanneer u kunt stemmen, dus houdt dit goed in de gaten. Bent

u nog geen lid van de bank, maar bankiert u hier wel, wordt dan snel lid, het kost helemaal niets en ook uw partner kan lid worden en mag ook stemmen. U kunt daarmee deelnemen aan allerlei activiteiten en profiteren van kortingsacties.

Ook kunt u meepraten in de zogenaamde ledenraad en uw zegje doen over het beleid dat de bank voert, dus een stukje sturing geven.

De tuinwerkgroep is u zeer erkentelijk en doet haar uiterste best er iets moois van te maken, waar we samen van kunnen genieten. Daarbij reiken we zo de natuur een helpende hand, want waar bloemen staan, komen insecten en waar insecten zitten, daar verschijnen ook de natuurlijke vijanden de vogels.

NATUURTUIN KANDOEL

Onze natuurtuin lijkt steeds meer een grotere rol te gaan spelen binnen onze vereniging, veel mensen weten hem te vinden. Er wordt dan ook enorm hard gewerkt om de tuin er op zijn prachtigst bij te laten liggen. De tuinwerkgroep is daar elke maandagochtend druk mee in de weer. Elk jaar is het weer een verrassing van wat er allemaal zal opkomen. Dit jaar groeide het gras enorm hard en verborg onze bloeiende plan-

ten.

We gaan nog dit seizoen grote stukken opnieuw inzaaien, een klus waar veel bij komt kijken. Zo moeten er stroken gemaaid worden, dit

door de bestaande bloemenvelden. Natuurlijk doen we dat zo, dat u nog wel van de resterende bloemen kunt genieten. Dus worden er slingerend door de bloemweiden stroken vrij gezet. Deze stroken worden vervolgens met een tuinfrees omgezet, zodat er een fraai zaaibed ontstaat. Met geld van de RaboClubsupport wordt er voldoende inheems zaad aangeschaft. De penningmeester stelt daar alvast een voorschotje voor beschikbaar. Bij [Cruydt-Hoeck](#) worden deze zaden besteld, dit is een betrouwbaar adres, waar haast uitsluitend inheems zaad wordt verkocht, voor onze natuurtuin een eerste vereiste. Want we proberen de tuin zo natuurlijk mogelijk te houden, zo aantrekkelijk mogelijk voor allerlei insecten, vogels en dieren.

Het zaaien gebeurt in de nazomer, zodat de zaden nog voor de winter ontkiemen en wortel schieten. Zo hebben de nieuw ingezaaide planten een voorsprong op de grassen en ongewenste planten.

We gaan naar het 65-jarig jubileum van Natuurvereniging Ken en Geniet en dan moet er onze tuin extra fraai bij staan.

Een andere klus die nog staat te gebeuren is het opschonen van de vijver, waarbij de plas ook nog een keer wat groter wordt. Daarvoor komt een loonwerker in actie, welke met een kraan de vijver in gaat en de ontstane modderlaag gaat verwijderen. Deze vrijkomende grond wordt tot een wal verwerkt, om zo broedgelegenheid te verschaffen voor hopelijk [de ijsvogel](#). Momenteel zijn we druk met het verwijderen van bomen langs de vijver, dit om minder bladafval in het water te krijgen en minder schaduw. Nu ziet het er misschien wat kaler uit, maar het komt de kwaliteit van ons vijverwater ten goede.

De tuinwerkgroep bestaat uit een aantal leden van onze vereniging, mensen die graag in de natuur werken. Het is ook erg leuk om te doen, de ene keer iets leuker als de andere keer. Er wordt wat afgesjouwd en menig zweetdruppel verschijnt op de voorhoofden. Lijkt het u ook mooi, om uw handen uit de mouwen te steken, kom dan vrijblijvend eens kijken op maandagochtend. Er is altijd wel wat te doen en iedereen doet wat hij kan, het is immers vrijwilligerswerk. Ook wordt er regelmatig getimmerd, want ook de tuinwerkgroep zorgt voor een voorraad aan nestkasten.

Fruit in de aanbieding, dat bord zou in onze tuin niet slecht staan, want er hangt weer van alles te rijpen, appels, peren en noten, u bent vrij om dit fruit mee te nemen en te plukken.

Nu we het toch over de vijver hebben, ook achter ons lokaal het Nest wordt hard gewerkt. Daar gaan we een nieuwe waterpartij aanleggen. Deze plas zal veel vogels aan gaan trekken, daar deze in een mooi beschutte omgeving ligt. Een mooie aanwinst voor de mensen die graag vogels fotograferen, want naast het lokaal is er een vogelkijkhut. Leden van de tuinwerkgroep hebben wat dat betreft een extra voorrecht, want zij kunnen vanuit het lokaal uitkijken over dit mooie gebiedje. De vijver wordt enigszins verhoogd aangelegd, dat brengt verplaatsing van grond met zich mee. De grond wordt afgegraven in het zogenaamde moerasbosje, waarmee een laagte ontstaat in dit bosje. Hopelijk valt er eens genoeg neerslag om de achterliggende sloot te vullen en de ontstane laagte. Een geul zal sloot en laagte verbinden, daar wordt nu hard aan gewerkt. Verder willen we het moerasbosje ook eens flink aanpakken, om er een mooi geheel van te maken. U ziet er is nog meer dan genoeg werk in onze natuurtuin. Want ook het snoeiwerk, maaiwerk enz. gaat natuurlijk gewoon verder.

Leuk om te vermelden is ook het feit dat er in onze eigen bijenstand inmiddels een volk bijen aanwezig is. De middelste korf is bezet. Door Anton Staps is een volk geschept, dat uitgezworven was in de tuin en dit is geplaatst in de korf. U kunt de bijen vanaf het pad zien vliegen, houdt wel afstand tot de bijenstand, want een bij die verstoord wordt kan nu eenmaal steken. Overigens geldt dat voor meerdere insecten in de tuin, als u ze met rust laat, dan zullen ze u beslist niet steken.

De afgelopen periode hebben we weer diverse rondleidingen gegeven, voor andere verenigingen, voor een familie enz. We zijn enorm blij met deze bezoeken, zeker als men na afloop enthousiast is over de tuin. Ook de open tuindag was weer een succes, vele mensen bewonderden de tuin en vroegen informatie, zowel bij ons als Ken en Geniet, als bij Ambrosius en Groei en Bloei.

Kom gerust ook eens kijken, de tuin is immers altijd open, combineer uw bezoek met een rondje Het Blik en een bezoekje aan de bloemenvelden van Ons Dongeland, net voorbij Natuurtuin Kandoel.

TUIN TOON THIELEN

Op donderdagavond 14 juli brachten we met een kleine groep Ken en Genieters een bezoek aan de tuin van Toon. Deze stond ons al op te wachten op zijn oprit. Vol trots liet hij allerlei planten zien die door hem gekweekt worden, zowel binnen als buiten. De agapanthussen stonden prachtig te bloeien, in wit en blauw, zo te horen de lievelingsplant van Toon, maar ook van ons als bezoekers. Achter jute had hij een wijngaard, zijn druiven waren erg gewild bij vogels die zijn kassen bezochten, dus afscherming was nodig.

Buiten kregen we het verhaal van de tuin te horen, vroeger was het zijn kwekerij. Tot de tijd was gekomen om te stoppen met dit bedrijf, daar er geen opvolger was, besloot Toon er een tuin van te maken. Een tuin met ruimte voor de natuur, een andere passie van de eigenaar. Zo

kwamen we langs bloemenvelden welke prachtig stonden te bloeien, mooi voor ons, maar zeker voor de insecten.

Natuurlijk staan er in de tuin veel gewassen, die voorheen gekweekt werden. Veel restplanten zijn benut om de tuin structuur te geven, zo is de tuin opgedeeld in verschillende natuurkamers, zo noem ik het maar. Zo ontdekte ik een water plas, welke in het verleden als zwembad benut is, toen de kinderen van Toon nog klein waren. Nu een paradijs voor visjes en amfibieën, water het trekt allerlei dieren, insecten en vogels aan. Het is ook daarom dat er diverse vijvers liggen verspreid over de tuin. Overal worden natuurlijke materialen toegepast, als afscheiding, of als speels element. Zo staan we bij een wandje van bamboe, met enorme afmeting. Tegen een tuinhuisje ontdek ik een rijtjeswoning van enorme afmeting, een mussenwijk. Want ook nestkasten hangen er in allerlei uitvoeringen.

Allerlei ornamenten kom je tegen in de tuin, veelal gemaakt van snoeihout en andere natuurlijke materialen, van een eenvoudig hekje tot een heus bijenhotel.

Als lid van de tuinwerkgroep let je natuurlijk extra goed op en probeert leuke ideetjes in het hoofd te houden, want misschien is het iets voor Natuurtuin Kandoel. Zo zagen we een mooie cirkel van gevlochten wilgentenen, waarin hooi opgeslagen lag, een mooi voorbeeld van hergebruik. Altijd bijzonder hoe materialen uit je eigen gebied mooi van pas kunnen komen om een volgend projectje uit te voeren. Als we in het najaar de wilgen gaan snoeien komt dit mogelijk ten uitvoer.

Water speelt in de tuin een belangrijke rol, immers water is een aantrekker van al het natuurlijk leven. Veel insecten leven er rond en in het water en zijn zelf weer een voedselbron voor vogels. Vogels zitten ook graag bij water, ze drinken er, zoeken er hun voedsel en nemen van tijd tot tijd een bad. Bij de vijvers heeft Toon allerlei nestvoorzieningen aangebracht, zoals eenden korven, kleine gevlochten korven waarin de eenden graag broeden. Verder is er een [ijsvogelwand](#) aangelegd, zelf heb ik daar de ijsvogel ook al eens zien vliegen vanaf het pad dat door de Duiventoren leidt, achter de tuin. Onze gids vertelde dat ook hij last heeft van een vervelend plantje, de watercrassula, een exoot, die in veel wateren voor komt en daar een ware plaag vormt. Oorspronkelijk groeit het vetplantje in Australië, maar is in onze streken terecht gekomen vanuit vijvers en aquariums, de plant is ingevoerd en werd jaren verkocht. Vogels, dieren, maar ook mensen zorgden voor verspreiding. Eenmaal goed aangeslagen is de plant haast niet meer te verwijderen. Toon heeft de vijverbodem en randen helemaal laten afgraven en toch ziet hij het plantje her en der weer de kop op steken.

Zo komen we aan bij de bijenstand, daar staan enkele gevlochten korven opgesteld, op een biologische manier worden hier de bijen verzorgd. In een holle boomstam heeft de tuineigenaar een luikje gemaakt en kun je het binnenste van een bijennest bekijken. Natuurlijk heel interessant om te zien en het verhaal erachter te horen. Helemaal achter in de tuin, zowat in de Duiventoren, wordt het verhaal van de bosuil verteld, een goed oplettende wandelaar zal vast de bosuilenkast al een

keer gezien hebben. Jaarlijks brengt de bosuil wel enkele jongen groot, als je in de Duiventoren wandelt, dan zul je deze vogel beslist wel een keer gehoord hebben.

Natuurlijk heeft Toon nog veel meer verteld, maar daar is ons Hoefblad te klein voor. U moet er zelf maar eens een keer gaan kijken, u bent er van harte welkom. Wel is het gewenst dat u zich even meldt bij de bewoners. Wij werden nog getraakteerd op een frisdrankje in de verborgen kleine kroeg. Een plek opgebouwd door Toon zelf, verborgen in het groen, zeg maar een soort Tipi. Hier wordt nog wat nagepraat, bedanken we de gids en verlaten het kleine paradijs aan de

Steenovensebaan.

Christ Grootzwagers

NATUURMOMENTEN

Deze keer wil ik U meenemen naar het Golfpark de Loonsche Duynen (voorheen Efteling Golfpark), waar ik sinds 1999 een monitoring route loop voor dagvlinders. Het golfpark is 98ha groot, waarvan slechts 1/3 deel in gebruik is om te golfen, de rest is natuurlijk ingericht met grote waterpartijen, bosjes en ruigtes, waar de natuur de boventoon voert. Het is warm, misschien wel te warm voor vlinders, want die houden zich ook gedeisd bij extreme temperaturen. Zo niet de vlinderteller, die gaat toch maar weer gauw even kijken of er wat vliegt. Het houdt niet over, wat de aantallen en soorten betreft, enkele oranje zandoogjes, bonte zandoogjes, witjes, maar ook 2 boomblauwtjes, toch altijd weer leuk! Ze zitten hier vooral op kattenstaart, één van de waardplanten

van het bleekblauwe kleine vlindertje. Deze plant groeit massaal langs een waterpartij waarlangs mijn route loopt. Ook op vuilboom, wegendoorn, hulst, klimop, struikhei en zelfs op de vlinderstruik worden eitjes afgezet. Het

vrouwtje fladdert langzaam rond de waardplant en zoekt een geschikt plekje, meest op warme en zonnige plaatsen, bijvoorbeeld aan de bosrand. Tussen eind maart en begin oktober vliegen de vlinders in 2 tot 3 elkaar overlappende generaties. Volwassen vlinders voeden zich met honingdauw, sap van bloedende bomen, maar ook nectar van bloemen, struiken en kruiden. Soms worden ze ook drinkend bij uitwerpselen of plassen gezien. De vlinders vliegen meestal vrij hoog in de toppen van bomen en struiken. Het boomblauwtje overwintert als pop in de strooisellaag.

Het waterpeil in de vijver is door de droogte flink gedaald en grote vissen (zijn het karpers?) happen naar adem. Ik steek de baan over als de golfers voorbij zijn en sta dan aan de rand van een laagte, waar de zonnedauw welig tiert. Dan links de bocht om en daar ga ik de ruigte in, het riet groeit me boven het hoofd. Voetje voor voetje, maar niet stilletjes, baan ik me een weg door de begroeiing, er ligt daar vaak een ree en ook deze keer: ze staat snel op en verdwijnt schielijk in een bosje verderop. Distels, bramen en berenklaauw strijden om het hardst om insecten te trekken, en daar door die jungle ligt mijn route, ja, het valt niet altijd mee! Maar daar staat ook het koninginnenkruid, een vers exemplaar van de dagpauwoog zit er heerlijk te snoepen in de nectar-kroeg. Jammer genoeg staat de wuivende roze bos nu in de schaduw, volgende week toch maar wat vroeger op de dag gaan tellen dus.

Een wespspin heeft hier haar web geweven, een wielweb met 2 extra zigzag matjes. Ze hangt altijd ondersteboven in het web, wachtend op een prooi, zoals sprinkhanen, libellen en kevers

die tussen grassen leven. Meestal zien we het vrouwtje, zij is ongeveer 15mm groot en heeft de kenmerkende geel-wit-zwarte strepen. Het mannetje is dofbruin en veel kleiner, maximaal 5mm. Hij kan hooguit 2 keer paren, maar meestal wordt hij na de eerste paring al opgepeuzeld door het vrouwtje. Ontspringt hij de dans, dan kan hij nog 1 keer paren, omdat hij bij het paren een van zijn twee genitaliën in het vrouwtje laat zitten. Dat verkleint de kans dat andere mannetjes zich succesvol kunnen voortplanten met het vrouwtje. Mannetjes weten een onsuccesvolle bevruchting te vermijden door een maagdelijk vrouwtje te kiezen. Zo'n vrouwtje scheidt een specifiek feromoon af dat opgepikt wordt door mannetjes. Ongeveer een maand na de paring, rond augustus, worden de eitjes afgezet in een relatief enorme, gelige eicocon. Een cocon bevat honderden eitjes en wordt door het vrouwtje bewaakt tot ze sterft. Ongeveer een maand nadat de cocon is gesponnen komen de jonge spinnetjes uit het ei, maar verlaten de cocon pas in maart van het volgende jaar. Gedurende de winter kunnen de donker gestreepte eicocons worden aangetroffen, ze zijn moeilijk over het hoofd te zien, omdat ze zo groot zijn als een golfbal, hoe toepasselijk, en meestal tussen grashalmen of struiken worden opgehangen. Verder gaat het, langs een bosrand af door de rough, het gras is bruin door de lange droge periode. Maar wat scheert daar langs? Een bleekgele, koninklijke verrassing! Een koninginnenpage! Is toch altijd weer feest als je die ziet, al is het vaak maar even, want deze vlinder vliegt met behoorlijke snelheid. De vlinders halen nectar uit allerlei kruiden, bijvoorbeeld klaver en schermbloemigen, distels en de vlinderstruik. Mannetjes scholen vaak samen bij een hoog punt in het landschap,

een heuveltop of hoge boom, hill-topping noemen we dat. Zo proberen zij een vrouwtje naar deze plek te lokken om te paren. Andere mannetjes jagen ze weg,

soms houden ze ook patrouillevluchten. Als man en vrouw elkaar vinden, buitelen ze om elkaar heen in een snelle vlucht en strijken vervolgens neer tussen de begroeiing om te paren. De eitjes worden na de paring afgezet op schermbloemigen, vooral peen, maar ook bevernel, engelwortel, dille, pastinaak en venkel. De jonge rupsen - die wat op een vogelpoepje lijken - eten eerst de eischaal op en vervolgens de bovenzijde van de bladeren. Oudere rupsen eten met name de bloeiwijze. Vanaf het vierde stadium - wanneer de rups de typische groen, zwart en oranje tekening heeft - is de rups in staat zich te verdedigen door het zogenaamde osmaterium uit de nek tevoorschijn te stulpen. Tegelijkertijd verspreidt de rups dan een doordringende ananasgeur. De rups verpopt zich laag in de kruidlaag, bijvoorbeeld aan de stengel van de waardplant.

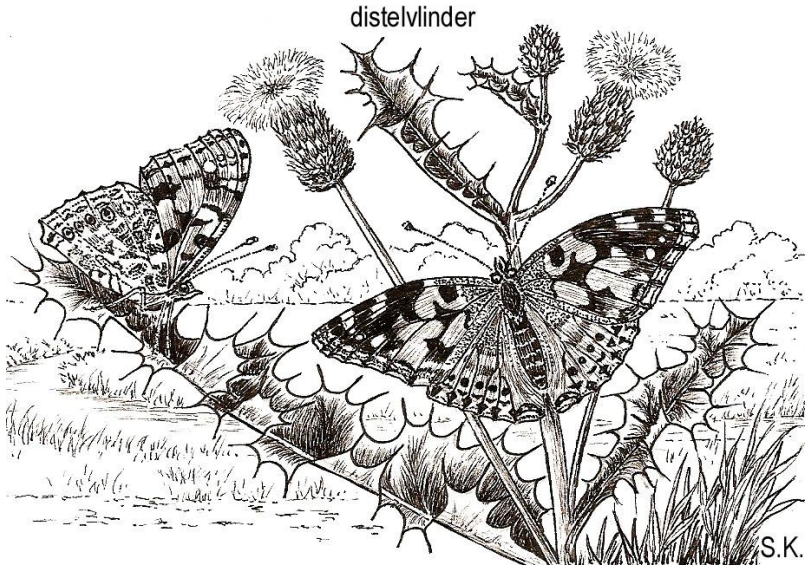
Verder gaat het weer, uitkijken waar je je voeten zet, want het wemelt hier van de konijnenholen. Er huppelen 2 konijntjes weg. Onder de bult waar ik op loop zit ook een dasenburcht met een uitgang op mijn route. Valkuilen te over dus! Even verder wordt ik belaagd door een buizerd, hij vliegt luid miauwend over me heen, die heeft hier vast een nest met jongen, of jongen die pas uitgevlogen zijn. De oudervogels nemen het dan stevig op voor hun nog onhandige kroost. Gelukkig blijft het bij een scheervlucht, maar met een spanwijdte tot 1m30 kan je toch aardig schrikken.

Bijna ben ik weer klaar met mijn ronde, maar daar vliegt nog een andere soort vlinder: de distelvlinder. Net als de atalanta een trekvlinder,

die vanuit het Middellandse Zeegebied naar het noorden trekt om zich hier voort te planten, omdat daar de voedselplanten voor de rupsen verdorren. Nou, hier is het ook aardig droog, maar de brandnetels doen het nog goed, dus aan voedsel voor de rupsen geen gebrek. Ook distels kunnen

wel tegen de droogte, dit is ook een waardplant voor de [distelvlinder](#), evenals de gewone klit. In Nederland aangekomen verdedigen de mannetjes van de namiddag tot de vroege avond een territorium, meestal een open zonnige plaats bij een lage vegetatie. De paring, die vaak in de namiddag plaatsvindt, wordt voorafgegaan door een baltsvlucht waarbij mannetje en vrouwtje snel om elkaar heen cirkelen. Het vrouwtje zet de eitjes afzonderlijk af, meestal op de bovenzijde van bladeren van planten die in een lage vegetatie en in de volle zon groeien. Zodra de rups is uitgekomen, gaat hij naar de onderzijde van het blad

en maakt een los, zijden spinsel door de hoeken van één of meer bladeren bij elkaar te spinnen. In dit spinsel leeft hij van

de bladeren. Alleen de hardste nerven blijven intact. Wanneer het blad op is, maakt hij een nieuw nest, altijd op dezelfde plant. Zo ontstaat een markant geheel van bladeren en verlaten spinsels met bladskeletten en uitwerpselen. Als er meerdere rupsen op dezelfde plant leven, wordt de hele plant kaalgevreten; zijn er teveel rupsen dan verhongert een deel. Na de laatste vervelling leeft de rups open en bloot op de waardplant. De verpopping vindt plaats in een los spinsel van bladeren, meestal op een plant in de buurt van de waardplant. In het najaar trekt een gedeelte van de vlinders weer terug naar het zuiden, de rest sterft hier.

Zei ik dat het niet overhield met aantallen en soorten vlinders? Het was toch weer een bijzondere dag vol mooie Natuurmomenten. Tot een volgende keer!

Fia Grootzwagers

PROGRAMMA

Zaterdag 10 september: Wederom maken we een fietstocht van een hele dag door de prachtige omgeving. Onze fietsgidsen zullen hun uiterste best doen u te begeleiden door onze fraaie natuurgebieden. Denkt u eraan dat deze keer zelf voor de lunch dient te zorgen. Vertrektijd 9.30 uur, opgeven voor dinsdag 6 september 19.00 uur.

Zaterdag 24 september: Autotocht van een halve dag naar Oosterheide van Natuurmonumenten. [Landgoed Oosterheide](#) is een voormalig heidegebied tussen Oosterhout en Breda. Eind negentiende eeuw is het beplant met bos. Bij de aanleg zijn zeventig verschillende boomsoorten gebruikt. Het is daardoor net of je in een prachtig, uitgestrekt park wandelt. Onze gids is Rita van Dongen samen met Christ Grootzwagers. Vertrektijd 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 20 september 19.00 uur.

Zaterdag 8 oktober: Autotocht van een halve dag. Paddenstoelentocht in Boswachterij Dorst, we wandelen van Beum richting de Leemputten. Door de aanwezige leem treffen we hier elk jaar bijzondere paddenstoelen aan, de leem is blijkbaar een goede voedingsbodem voor deze schimmels. Toon Thielen heeft veel ervaring met paddenstoelen en zal ons er meer over gaan vertellen. Vertrek 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 4 oktober 19.00 uur.

Woensdag 19 oktober: We maken een start met ons winterprogramma, deze keer met een filmavond van Christ Grootzwagers. Al vele films heeft Christ gepresenteerd, deze keer neemt hij ons mee naar onze directe omgeving, namelijk naar Boswachterij Dorst. Ook in dit gebied is bijzonder veel te genieten. Zie dit Hoefblad pagina 35. De voorstelling begint om 20:00 uur in de filmzaal van de Cammeleur.

Zaterdag 29 oktober: Vogeltrektocht naar de kust, dit is een autotocht van een hele dag, waarbij we natuurlijk veel vogels hopen te zien. Regelmatig zal er een stop gemaakt worden om trekkende vogels te kunnen bewonderen, vogels op weg naar warmere streken. U wordt

rondgeleid door Annemiek Bakers en Lidwine van Dijck, deze dames nemen de organisatie van vogeltochten op zich en vervangen in deze Leo Reinierse.

Vertrektijd 8.00 uur opgeven voor dinsdag 25 oktober 19:00 uur.

Zaterdag 5 november: Autotocht van een halve dag [naar Annanina's Rust](#) bij Hilvarenbeek. Een erg mooi loofbos van Brabants Landschap, dat ook bekend staat om de grote verscheidenheid aan paddenstoelen. Door het gebied ligt een rolstoel pad, waardoor dit goed toegankelijk is. Peter Verschure is deze ochtend onze gids en zal u veel wetenswaardigheden vertellen.

Vertrek 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 1 november 19.00 uur.

Zondag 20 november: Autotocht van een halve dag naar Landgoed Valkenberg. Het betreft een **laarzenpad**, langs beken en over het algemeen natte gebiedjes, dus goed schoeisel of laarzen zijn aanbevolen. Jos van Dongen kent de streek als geen ander en zal zijn verhaal doen onderweg. De natuur kenmerkt zich met mooie houtwallen, drassige weilanden en hopelijk veel vogels.

Vertrek 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 15 november 19.00 uur.

Woensdag 30 november: Lezing met als thema onze gesteenten van Nederland gegeven door Kees Hendrix. Kees heeft pas een boek uitgegeven 'Op ontdekkingsreis in de geologie' gaat over stenen, fossielen, landschappen en al wat de Nederlandse geologie rijk is. "Het is een basis voor iedereen die geïnteresseerd is. Ook vind je in Nederland veel meer gesteente dan je misschien zou denken'. Daarover komt hij ons meer vertellen. Zie ook de info op pagina 38 van dit Hoefblad. Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur.

Zaterdag 3 december: Autotocht van een halve dag naar het Kraanven, tegenwoordig behorend onder Huis ter Heide. Vroeger was dit een bungalowpark van de Efteling, maar sinds vele jaren zijn de bungalows verdwenen en is het gebied een mooi natuurgebied geworden. Hier zie je nog stuifheuveld, niet voor niets is het gebied verbonden met de Loonse en Drunense Duinen, het is er een uitloper van.

Christ Grootzwagers zal u er veel meer over gaan vertellen tijdens de wandeling

Vertrek 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 29 november 19.00 uur.

Zaterdag 17 december: Kerstbijeenkomst zie volgend Hoefblad.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Ad en Lenie Leeggangers, Roeloff van Dalemstaat 50, tel. 0162-313858 En bij: Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, (mob.) 06-10120230 Of via e-mail: mjvangestel.burmanje@home.nl

Wie zich via e-mail opgeeft bij Marie-José krijgt altijd een bevestiging toegestuurd. Indien dit niet het geval is, mogelijk door vakantie, dan graag alsnog bellen naar Ad en Lenie.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

PRIVACYVERKLARING

De volledige versie van de privacyverklaring kunt u vinden op de website www.kenenegeniet.nl

MEDEDELINGEN

In verband met de privacywetgeving vermelden we vanaf heden alleen nog de namen van nieuwe leden.

Als nieuw lid heten we van harte welkom:

Mevr. L. Verkaar, dhr. A. Baldee, dhr. W. Vugt, dhr. F. van Wijngaarden, mevr. M. Caron, mevr. L. Taks, dhr. G. Knaap Wadestein, mevr. K. Buining, mevr. J. Roovers-Verhoeven en dhr.P. Plasmans.

Overleden leden:

Mevr. Meijer-de Jong en Dhr. Henk van Bragt

Kopij voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 november bij het redactieadres: Christ Grootzwagers, Kamilletuin 6, 5103CB te Dongen. Ook is het mogelijk uw kopij via e-mail te versturen, **graag als bijlage verzenden, word bestand, lettertype arial 11 en foto's los als jpg bestand.** Het e-mail adres is: hoefblad@kenengeniet.nl

Redactie: Jos van Dongen, Sjef Kerkhofs, Roland Commandeur, Hanny Oerlemans en Christ Grootzwagers

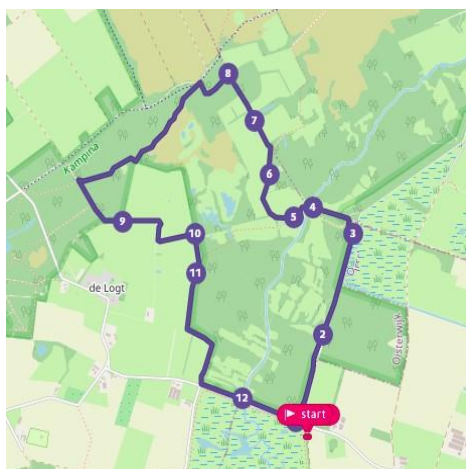
Zoals altijd zijn de tekeningen weer gemaakt door Sjef Kerkhofs.

WANDELROUTE LOGTSEVELDEN AAN DE RAND VAN DE KAMPINA.

Zaterdag 11 juni 2022 ging de vogelwerkgroep van Ken en Geniet op excursie naar de [Logtsevelden](#). Enkele vertrokken om 07.00 uur vanaf de parkeerplaats bij sporthal de Salamander in Dongen en anderen waren met hun camper al op de parkeerplaats in het gebied aanwezig, zodat we met een kleine groep van 10 vogelaars (Kees en Harrie, Ad en Lenie, Thieu en Corrie, Lidwine en man, Roland en ik, de wandeling om 07.45 uur begonnen. Omdat er al veel blad aan de bomen zat was het waarnemen vooral datgeen wat we hoorden en soms zagen. Tegenover het startpunt keken we uit op het dal van de Beerze waar we wilde eend en grauwe ganzen zagen, terwijl een koppel nijlganzen overvloog.

De Logtsevelden

De tocht vervolgens namen we waar winterkoning, heggenmus, grasmussen, zanglijster, tijtjaf en hoorden we plots een vreemd geluid waarop Thieu zei dat is nu het geluid van een vrouwelijke koekoek, welke even later beantwoord werd door de mannelijke koekoek.

Ook zagen we de kleine ijsvogelvlinder op diverse plaatsen maar ook de gehakelde aurelia en Icaris blauwtjes.

Tussen de waterrijke bossen liggen open stukken. Dit waren

vroeger beemden, grashooilanden, die in de natte seizoenen meestal onder water stonden. Vroeger werd dit gebied kort begraasd en gehooit. Het is nu een ideale schuilplaats voor diverse soorten dieren, zoals bijvoorbeeld reeën. De begroeiing die je hier ziet zijn veelal elzen, populieren en wilgen. Aan de andere kant was in het riet regelmatig de kleine karekiet te horen en zagen we de dodaarsjes vaak

onderduiken en ontdekten we nog een nestje van een meerkoet waarvan enkele al uitgekomen waren en in het water dartelden, maar op het nest lag nog een niet uitgekomen ei. Ook meenden we hier het ge-

luid van een jonge bosuil te horen

Aan de rechterkant lag Banisveld. Vóór 1990 was dit landbouwgebied

met veel maïs. En de oude, inmiddels afgedekte vuilnisbelt herken je nog door de hoge bult in het veld. We staken hier de beek de Beerze over. Vanaf dit punt is de Beerze nooit vergraven, omdat Pieter van Tienhoven, voormalig eigenaar en medeoprichter van Natuurmonumenten, het goed vond om op zijn land de Beerze te laten meanderen. Natuurmonumenten heeft enkele jaren geleden de cultuurhistorische bolakkers in hun oude glorie hersteld. De naam zegt het eigenlijk al, een bolakker is een vanuit het midden glooiende akker. Die bolling ontstaat door een bepaalde wijze van ploegen, waardoor de afwatering geoptimaliseerd wordt. Door bij het ploegen de grond steeds perceel inwaarts te keren, bereikte men deze hoogteverschillen. Even een opsomming van wat we intussen weer waargenomen hadden, blauwe reiger, kleine karekiet, fitis, merel, pimpel-en koolmees. We waren intussen aangekomen in het gebied Balsvoort bij de verdwenen boerderij. Hier vond je ooit het gehucht Balsvoort, dat in de 19e eeuw uit slechts 4 of 5 boerderijen bestond. Natuurmonumenten heeft de contouren van

één van de boerderijen weer in beeld gebracht. De muurtjes zijn meteen mooie schuilplekken voor insecten en kleine zoogdieren. Je herkent het erf ook aan de rechte lijn van de bomen. De oude pruimenboom, (dode) kersenboom en de notenboom herinneren aan vergane tijden. Het gebied Balsvoort behoorde rond 1200 tot het Hertogdom Brabant, daarbinnen weer tot de Meierij en daarin weer tot het Kwartier van Oisterwijk. Sinds 1815 valt het onder provincie Noord Brabant en gemeente Boxtel.

In dit zeer gevarieerd gedeelte zagen we boomklevers, zwartkop, roodborst en hoorden we het geluid van de wielewaal. Intussen waren we aangekomen aan de rand van het bos met uitzicht op de grote heide waar we boompieper hoorden en een mooi gezicht hadden op de boomleeuwerik. De tocht verder volgend hadden we grote bonte specht, gekraagde roodstaart, zwarte mees, gaai en een overvliegende buizerd en even later in het bos een overvliegende havik. Intussen vonden we het tijd worden om een pauze in te lassen en van ons zelf meegebrachte bakske te genieten. Na onze koffie genuttigd te hebben vervolgden we onze tocht en kwamen we bij het Winkelsven uit. Het Winkelsven is 15 jaar geleden helemaal opgeknapt en vergroot. Vóór de restauratie zag je het ven, dat tussen de dijk en Balsvoort ligt niet meer, omdat het bijna helemaal was dichtgegroeid met berk, wilg en veenmos! En het beetje water dat nog over was, bleek sterk verzuurd. Natuurmonumenten en Waterschap De Dommel hebben het slib weggehaald en het ven vergroot. Nu kun je heerlijk genieten van alle vogels: water- en rietvogels, weide- en roofvogels. Vandaag was het heel rustig op het ven en hebben we wel genoten van de aanwezige bank en het fraaie uitzicht.

We liepen langs een prachtig moerasbos, waar allerlei dieren een

schuilplek vinden. Dit extra beschermde stukje natte natuur is ontstaan als uitvloeisel van de beek de Beerze. Zelfs de boswachters komen bijna nooit in dit fraaie stukje natuur, omdat het veel te nat is en de bomen dicht op

elkaar groeien. De enige soorten die we hier waarnamen waren zwartkop en putters. Intussen lopen we weer over de Logtsebaan met aan de overkant het Dal van de Beerze.

We hadden hier bij het bruggetje een mooi gezicht op een aantal weidebeekjuffers, verder wandelend waren we bijna bij het beginpunt van onze tocht en namen we nog waar; scholekster, blauwe reiger, tureluur, krakeend, blauwborst, wulp, bosrietzanger en een overvliegende houtduif. Onze vogeltocht zat er weer op en met 40 vogelsoorten was het mede door het uitstekende weer een mooie tocht.

Leo Reijnierse, coördinator VWG Ken en Geniet

KERSEN OP DE TAART

Deze zomer zijn we op vakantie geweest naar Noorwegen. We hebben een week in de omgeving van Geilo rondgewandeld, op de Hardangervidda. Het Hardangervidda-plateau is het grootste plateau in zijn soort in Europa en een cruciaal element van Noorwegens grootste park. Op

het plateau heerst een hooggebergte klimaat, waardoor het er het hele jaar door koud is. Het nationaal park Hardangervidda ligt gemiddeld op een hoogte van 1100 meter. De glooiende hoogvlaktes zijn overblijfselen van bergen die afgesleten zijn tijdens de laatste ijstijd, zo'n 10 000

jaar geleden. Je kan er ook één van de grootste gletsjers van Noorwegen bewonderen en rondwandelen langs de uitgestrekte heidevelden en fonkelende meren. Het verslag van één van deze dagen wil ik graag met U delen, het was een dag met meerdere kersen op de taart.

Maandag 4 juli 2022

Het is weer zo'n dag met af en toe regen, er staat een harde, koude wind en het is maar 8 graden. Ondanks dat gaan we toch wandelen, want zoals de Noren zeggen: er bestaat geen slecht weer, alleen slechte kleding. Gestoken in regenpak met een jas en dikke trui eronder en handschoenen aan gaan we op pad. We rijden de tolweg op naar Tuva Turisthytte, op 1185 meter, gebouwd in 1915. De hut is één van de oudste particuliere toeristenhutten op de [Hardangervidda](#). Bij de P ligt links van de weg het Breitvatnet. Wij gaan rechts omhoog, in noordoostelijke richting omhoog, richting Ustaoset. We zitten ruim boven de boomgrens, en wandelen dus door open landschap met kruipwilg, dwergberk, heide, jeneverbes en rendiermos. Wie goed speurt kan hier veel soorten planten ontdekken, zoals het tweebloemig viooltje, vrouwenmantel, moerasviooltje, blauw immergroen, eenarig wolle-

gras, zevenster, alpenvrouwenmantel, rijsbes, laplands kartelblad, kruipbraam, moslavendelheide. We passeren vele

meertjes en moerassen, over een vlonder trotseren we een modderig stuk. In de verte doemen de imposante opstaande kliffen met besneeuwde toppen van Hallingskarvet Nationaal Park op, meestal in de wolken, maar soms ook helemaal helder.

In een soort kuil, beschermt tegen de felle wind, eten we onze boterhammetjes op. Hier vinden we o.a. kruipend rotsroosje, dennenwolfsklauw en rozenkransje. Als we weer verder gaan, zien we links van ons een groot meer, het Tuvetjorne. We gaan een stuk van het pad af om over de top van een bergrug te kunnen kijken en worden aangenaam ver-

rast door 2 kraanvogels! Ze stappen rustig rond door het struikgewas, op zoek naar voedsel, kijken om zich heen en pikken insecten. Toch hebben ze ons gezien, ze roepen naar elkaar en stappen steeds verder van ons vandaan. Kraanvogels zijn het grootste deel van het jaar blauwgrijs, maar nu in

de broedtijd is hun rug meestal roestbruin. Ze hebben een beetje rommelige staart, net als struisvogels. De kop en hals zijn opvallend getekend, bovenop de kop rood. Ze broeden in uitgestrekte moerasbossen en hoogvenen, vanaf april en hebben 1 legsel per jaar van meestal 2 eieren. Na 30 dagen broeden kruipen de jongen uit het ei en verlaten meteen het nest. Ze worden gevoerd met insecten. Buiten het broedseizoen leven ze vooral van plantaardig materiaal, zoals oogstresten en eikels.

Het kost heel veel moeite om ons los te scheuren van dit unieke gebeuren, maar het wordt intens koud en we wandelen dan ook terug richting auto. Nog maar net op weg worden we verrast door 2 tapuiten die met een bek vol

voedsel het moment afwachten om ongestoord door nieuwsgierige blikken hun jongen te voeren. Het nest zit goed verborgen onder overhangende planten van een dwergstruik of heideplant of onder een rotspunt. Bij

ons broedt de tapuit in konijnenholen, maar konijnen heb je in Noorwegen niet. 1, soms 2 legsels brengen ze voort met 4 tot 6 jongen. Om voedsel te zoeken hebben ze een speciale tactiek van rennen-stoppen-pikken, op het zicht en zelfs op gehoor halen ze prooidieren van de bodem en uit de bovenste bodemlaag. Het dieet bestaat uit kleine ongewervelden, vooral insecten. Na een fotoshoot gaan we maar weer verder,

dan krijgen de jongen weer een bek vol voedsel toegestopt.

Even verder zien we een ijsgors, alweer een kers! Het roodbruine achterhoofd valt goed op. Hij broedt op de toendra op schaars begroeide grond met zegge, gras en hei. Ook hij zal nu wel een nestje hebben van 4 tot 6 jongen. Het komvormige nestje van droog

gras, bladeren en mos is bekleed met haren en veren, en is gebouwd door het vrouwtje. Het ligt goed verborgen op de kale grond. In het broedseizoen leven ze van vliegen, larven, kevers, spinnen en wormen. In de winter van granen, grassen, zuring, muur en weegbree. Weer een stuk verder verlaten we het pad omdat dat hier heel erg modderig is en daar schiet een sneeuwhoen tevoorschijn uit het struik

gewas! Hij gaat er als een speer vandoor, veel te snel voor onze fotoestellen. We proberen hem nog te volgen en gaan bergop

via een smal paadje, maar helaas krijgen we hem niet meer te zien. Kers nummer 4! Het verenkleed van deze vogel is 's zomers roodbruin en 's winters sneeuwwit. De neusgaten en poten zijn bevederd om warmte vast te houden. Het verenkleed van beide geslachten is verschillend. Deze geharde vogels zijn goed bestand tegen de strenge winters op het noordelijk halfrond. Voor beschutting worden tunnels gegraven in de sneeuw. Het voedsel bestaat uit zaden, jonge blaadjes, knoppen en soms insecten.

We volgen het paadje terug en komen al snel weer op de weg uit. Nog even wat drinken in de beschutting van de auto en dan rijden we terug, onderweg nog wat plaatjes schietend van het schitterende landschap. Bij een bruggetje stappen we even uit, en jawel, we kunnen straks kersentaart eten: we zien een goudplevier die luid zit te roepen: pas op, indringers! Zijn partner antwoord terug met haar felle fluittoon, dat

herkennen we nu in het vervolg wel. Ze zullen vast een nest hebben in de buurt, nou ja, een kuiltje in de grond wat spaarzaam is bedekt met wat plantaardig materiaal. Ze brengen 1 broedsel per jaar groot, meestal 4 eieren. De jongen zijn nestvlieders. In het najaar trekken ze zuidwaarts, in Nederland kun je grote groepen aantreffen op kale akkers, waar ze uitstekend gecamoufleerd zijn. Op het wad zoeken ze

wormen. Ook dit is een typische oogjager: rennen-stilstaan-pikken. In maanverlichte nachten foerageren ze ook 's nachts. Wat een dag alweer, ondanks het mindere weer toch weer eentje met een gouden randje! En maar liefst 5 kersen! Tot een volgende keer, wellicht zijn het dan krenten in de pap!

Fia Grootzwagers

Zaterdag 16 juli 2022 ging de vogelwerkgroep van Ken en Geniet op excursie naar [de Korendijkse Slikken](#) bij Goudswaard. We vertrokken met een mooie groep van 12 personen, we hadden door positieve coronatesten drie afmeldingen, om 07.00 uur vanaf de parkeerplaats bij sporthal de Salamander in Dongen. We moesten nog een autotocht van een uur overbruggen maar eenmaal aangekomen in het gebied scheen de zon al behoorlijk en zou het een warme dag worden.

Rugzakken gingen open en verrekijkers, scoop en fototoestellen werden tevoorschijn gehaald dus we konden van start gaan. De eerste waarneming hadden we al in de laatste bocht, voor we aankwamen vanuit de auto, een bruine kiekendief. Om een duidelijk beeld te kunnen geven waar we wat gezien hadden laat ik hier het kaartje van het gebied zien.

Vrij vooraan het gebied hadden we al, voordat we bij een kijkpost met uitzicht op de Leenheerengorzenpolder waren, al de waarnemingen van gierzwaluw, oeverzwaluw, graspieper en kleine karekiet. Vanuit de kijkpost hadden we zicht op lepelaars, bergeenden, kemphanen, grauwe ganzen, visdiefjes en grote zilverreiger.

Aan onze rechterkant een flinke wal begroeid met veel venkel en uiter-aard zagen we hier de koninginnenpage.

Links van ons bevond zich het water 'de Pit'.

Deze plas ontstond na de Watersnoodramp in 1953 toen er grote hoeveelheden grond nodig waren voor dijkherstel. Nu is het een eldorado voor watervogels. Hier zagen we o.a. meerkoetjes, futen met jongen, vele jonge brandganzen bosruiters, scholekster en een vrouwtje zomertaling met een viertal jongen.

We zijn aangekomen bij punt 2 van onze route en liepen het gebied de Korendijkse Slikken in.

Bosman-molentjes

Waar een klein dorp groot in kan zijn. In 1920 ontwierp Bas Bosman uit Piershil het Bosmanmolentje. Het molentje wordt nog steeds wereldwijd gebruikt. Ook in ons land is het in heel veel weilanden te zien. Het molentje draait vanzelf op de wind en zorgt

zo voor een goede waterstand. Op dit punt werden nog de volgende waarnemingen gemeld, rietzanger, putters, graspieper, winterkoning, kneu en veldleeuwerik.

In het dichte riet waar we nu doorheen wandelden, is het in lente en vroege zomer één

groot vogelfeest. Nu verscholen in het riet zongen kleine karekiet, rietzanger en rietgors het hoogste lied. Een aantal van ons liepen al wat vooruit en hadden een mooi zicht op een viertal jonge winterkoningjes die aan het stoeien waren. Bij punt 4 werden we door de andere groep op de hoogte gebracht van de waarneming van baardmannetjes dus wij weer een stukje terug en jawel hoor ook de vooruitgelopen groep heeft ze kunnen waarnemen. Plots..... Een heel grote roofvogel kwam aangevlogen en ging in een grote struik zitten, het was wel op grote afstand maar het was wel de zeearend die we zagen. Ook zagen we nog een aalscholver en een blauwe reiger voorbij vliegen. Het geluid van een snor is ook niet te missen, je hoort hem wel maar zien...

Aangekomen bij punt 5 namen we de beslissing om naar kijkhut "de Zeemol" te lopen.

De kijkhut, bij punt 6, waar we nu naar toe liepen, is ontworpen door ROAD Architecten. De makers zijn hierbij geïnspireerd door het leven in de Oosterschelde; de hut lijkt wat op een schelpdier. Het bouwwerk is gebouwd met tweedehands hout en steenschotten. Bijna vier meter hoog is het een 'organisch' monument in dit oude land. Inmiddels wordt de hut in de volksmond 'de Zeemol' genoemd. Vernoemd naar de

noordse woelmuis een zeldzaam, bedreigde muizensoort die juist zo typisch is voor deze deltanatuur.

Het water in het Haringvliet kent nog maar een tijverschil van 30 cm. In 2018 heeft Natuurmonumenten oevers van de kreken afgeplagd om zo het Haringvliet meer invloed te geven. Meer water en meer dynamiek zorgen voor slikkige delen

vol bodemdieren en paaigebied voor vis. En dus voor heel veel vogels, vooral in de trektijd.

We nemen hier even de tijd voor wat verkoeling in de schaduw en enkelen van ons namen hier al een bakske koffie want de beloofde picknicktafel was nog niet in zicht.

Het uitzicht vanuit deze hut viel wat tegen door het hoge riet voor de hut, dus vervolgden we onze tocht naar punt 8, naar de kijkterp. Daar aangekomen stond de beloofde picknicktafel waar we gebruik van maakte om van onze meegebrachte versnaperingen te genieten. Vanaf dit punt keken we uit over het Spui en in de verte het Haringvliet. Aan de overkant ligt het natuurgebied de Beningerslikken op het eiland Voorne-Putten. 's Winters foerageren hier duizenden ganzen die in het hoge noorden broeden. 's Zomers kleurt het gebied roze/geel als heemst en guldenroede bloeien. Niet zelden vliegt hier een zeearend voorbij. Deze machtige vogel (spanwijdte tot 2,5 meter!) heeft hier een nest.

Het was met de verrekijker toch wel ver, om het waar te nemen maar Kees had zijn telescoop erop gezet, zodat we het toch konden bewonderen. Waarnemingen waren er ook nog van zwartkop, witte kwikstaart, tuinfluiter, zilvermeeuw en tussen de punten 9 en 10 namen we buiten de mooie flora van heemst, guldenroede en akkerdistels, ook nog vele vlinders waar van o.a. kleine vos, atalanta's, dagpauwogen, bruine zandoogjes maar ook de waarnemingen van grote bonte specht en Cetti's zanger.

Nest van de zeearend

We zijn intussen weer aangekomen bij punt 2 en besloten weer dezelfde pad terug te lopen zoals we gekomen waren omdat via de andere zijde van “de Pit”, het riet nogal hoog stond en we dus niet veel meer zouden waarnemen dan aan deze kant van het water. Hier zagen we op de Leenheerengorzenpolder nog buiten de vogels die we al gezien hadden, een tweetal kleine zilverreigers en een tureluur. Met 38 vogelsoorten hadden we toch in deze tijd van het jaar een mooie score.

Moe, door de hitte, maar voldaan stonden we weer bij onze auto's en eenmaal alles opgeruimd te hebben vertrokken we weer richting Dongen maar onderweg, bij de “Gouden Leeuw” in Zevenbergsehoek, hielden we nog een tussenstop om onder het genot van een drankje de excursie af te sluiten. Iedereen weer bedankt voor je inzet en kennis en samen hebben we er weer van genoten.

Leo Reijnierse, coördinator VWG Ken en Geniet

FILM BOSWACHTERIJ DORST WOENSDAG 19 OKTOBER

Boswachterij Dorst ligt vlakbij Dongen en toch kent nog niet iedereen dit gebied, vandaar deze filmavond over dit natuurterrein. Al vele jaren bezoeken we dit bezit van Staatsbosbeheer, in het bijzonder het gedeelte van de voormalige Leemputten en

Sureau. Na het sluiten van het buitenbad en recreatieterrein is er veel veranderd, de natuur heeft zich behoorlijk uitgebreid. Al meer dan 30 jaar wordt hier de vlinderstand bijgehouden, door onze vlinderwerkgroep en hoewel ons telgebied Huis ter Heide is, komen we ook hier regelmatig. Gedurende 4 jaar heb ik het één en ander vast gelegd met de videocamera, waarvan u deze avond het resultaat gaat zien.

Vele vlinders vliegen hier rond, maar ook libellen, kevers en andere insecten. De Leemputten zijn een eldorado voor vogels, maar ook voor padden, vissen enz.

Bij de plassen vond begrazing plaats, door Schotse Hooglanders en voorheen ook door paarden. Wild kom je er niet vaak tegen, daarvoor is de recreatiedruk waarschijnlijk te hoog. Er groeien vele plantensoorten, struiken en bomen, een aantrekkelijke plaats voor vogels dus. Spechten komen hier veelvuldig voor, zwarte- grote bonte- kleine bonte en groene specht hebben hier hun territorium. Het konijn komt hier zeer talrijk voor, je ziet dan ook vele hollen in het rulle zand.

Vooraf in het voorjaar en in de winter zitten er grote aantallen watervogels, van diverse pluimage. De meerkoet bouwt er graag zijn nest, maar ook de zwaan en de nijlgans zijn vaste gast. Boven in de bomen aan het water zie je vaak aalscholvers zitten,

die hier hun kostje bij elkaar scharrelen. Na de vispartij zoeken ze een plaats op om hun vleugels te drogen.

Ook uilen weten het gebied te waarderen, al lijkt het wel minder als voorheen, toch zagen we er 12 ransuilen in hun roestboom. Tegenwoordig mag je overal lopen, voorheen was een groot gedeelte afgesloten, het zogenaamde reservaat, hier zien we het duizend guldenkruid. Nu weer gedeeltelijk afgesloten voor fietsers en mensen met honden.

In het verleden zag je er volop eikenpage's, helaas is dit nu een stuk minder, beter gaat het met de overdag vliegende Sint Jacobsvlinder. Sommige jaren komt deze hier massaal voor. Andere leuke soorten zijn; het icarusblauwtje, bruin blauwtje, hooibeestje, oranje zandogje enz. enz.

U krijgt er deze avond vele beelden van te zien, maar ook van de herfst, met zijn vele soorten paddenstoelen en mooiste herfstkleuren. De winter komt ook elk jaar weer terug en kan op zijn eigen manier ook prachtige beelden opleveren. Zo heeft alles in de natuur zijn eigen bekoring, als je het maar wil zien
Graag nodig ik u dan ook uit, om eens te komen kijken en te genieten van mijn beelden.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur.

LANDSCHAPPEN VAN NEDERLAND WOENSDAG 30 NOVEMBER

Oud Dongenaar Kees Hendrix heeft een bijzondere hobby, die hij al uitvoert vanaf zijn 10^e levensjaar, als kleine jongen bezocht hij met zijn ouders de Curfsgroeve in Zuid-Limburg. Daar kreeg hij van iemand een stuk

steen met fossielen erin en een grote fascinatie was geboren. Kees begon vol passie aan zijn zoektocht naar fossielen, las veel boeken over stenen en sloot zich aan bij de Nederlandse Geologische Vereniging (NGV).

Kees heeft vorig jaar ook een boek uitgegeven, [Op ontdekkingsreis in de geologie](#). Het heeft hem 7 jaar gekost om het boek uiteindelijk tot stand te krijgen. Maar hier is het dan. Hij hoopt dat U met dit boek interesse krijgt in deze wetenschap en misschien ziet hij u een keer tijdens een excursie of lezing. Natuurlijk is het boek ook na afloop van de lezing te koop.

We gaan tijdens deze lezing een rondreis door Nederland maken en zetten daarbij de geologisch bril op. In ons kleine land bestaan veel verschillende landschappen, met allemaal hun eigen ontstaansgeschiedenis. Van de oorspronkelijke landschappen is niets meer over want in de laatste 1000 jaar heeft de mens daar flink huisgehouden. Dit door o.a. landbouw, wegebouw, aanleg van dijken, inpoldering, stedenbouw, industrie etc. In deze lezing gaan we de landschapsvormen die we duidelijk kunnen herkennen bespreken. Daarbij gaan we telkens even terug in de tijd om te kijken hoe deze specifieke landschappen nu zijn ontstaan. Na deze lezing zul je zeker op een ander manier naar de Nederlandse landschap kijken.

Deze lezing vindt plaats in de filmzaal van de Cammeleur, aanvang 20.00 uur.

BIJENPLANT IN BEELD BOERENWORMKRUID

Oriëntatie op geur

Onder de leden van de Compositiefamilie (Asteraceae) zijn er met bloemen die zich op een opvallende manier aan insecten vertonen. Zo zijn er bijvoorbeeld met extra grote bloemen langs de rand van het bloemhoofdje waardoor dit beter in het oog valt. Bij de bloemhoofdjes van het Boerenwormkruid niets van dat moois. De bloemen zijn erg klein en ze staan dicht op elkaar in vlakke hoofdjes, net kleine knooppjes. Voor de optische oriëntatie van insecten moeten ze het hebben van 'samen sterk' en ze staan dan ook groepsgewijs dicht op elkaar. Maar de plant heeft nog een ander hulpmiddel voor insecten in petto om zich daarop te oriënteren. Dat is de geur. Zowel het groen aan de plant als ook de bloemen verspreiden door de aanwezigheid van etherische oliën in sterke mate geurstoffen. Voor honingbijen en andere insecten is die sterke geur een prima hulpmiddel om zich op de bloemen te kunnen oriënteren.

Overblijvend

Boerenwormkruid is van oorsprong een inheemse plant van Europa en Azië. Als cultuurvolger heeft de plant zich ingeburgerd in een groot deel van de gematigde streken van het noordelijk halfrond, in Zuid-

Amerika en in Australië. In ons land komt zij algemeen voor en maakt deel uit van de begroeiing van wegbermen, dijken, braakliggende terreinen en van ruigten. We vinden haar ook op matig beschaduwde plaatsen van het bos en van struweelbegroeiingen. De plant is overblijvend en kan afhankelijk van de groeiplaats 60-120 cm hoog worden.

In nazomer en herfst.

Boerenwormkruid heeft een stevige taaie rechtopstaande bloeistengel die alleen ter plaatse van de bloeiwijze vertakt is. Langs de stengel zitten veervormige bladeren waarvan de bladslippen een gezaagde

rand hebben. Door de bladvorm vertoont de plant enige gelijkenis met varens. In Duitsland heet zij dan ook Reinfarn, bermvaren. Onze naam boerenwormkruid heeft de plant te danken aan het gebruik als middel om spoolwormen en maden kwijt te raken. Dat huismiddel moest in verband met aanwezige giftige stoffen wel in uiterst kleine hoeveelheden worden gebruikt.

Boerenwormkruid is een bloeiplant van de nazomer en de herfst, een periode waarin de meeste bijenplanten de bloei al achter de rug hebben en de bijenweide dus sterk op zijn retour is. De bloemen verschijnen in juli en de bloei kan doorgaan tot laat in oktober. De bloemhoofdjes, geel van kleur, staan in platte trossen.

De vorm van een bloemhoofdje bij de composietenfamilie wordt in hoge mate bepaald door de vorm van de bodem van het hoofdje. Bij het boerenwormkruid is de bodem hoi, waardoor de bloemen in het midden in een kuiltje staan.

Voedselgewas voor veel insecten Honingbijen bezoeken de bloemen van het boerenwormkruid om daarop nectar en stuifmeel te verzamelen. Als ze volop in bloei staan, steken de bloemen maar net boven het oppervlak van het hoofdje uit. Om met het stuifmeel in aanraking te kunnen komen, moeten de bijen flink door de poten zakken. De stuifmeelverzamelaars doen dat dan ook. De stuifmeelklompjes zijn oranje. Een aantal insecten hebben voor hun voedselvoorziening een sterke band met de plant. Van sommige vlindersoorten zijn de rupsen hierop aangewezen. Ook zijn er wilde bijen die gespecialiseerd zijn op het verzamelen van het stuifmeel. In ons land zijn dat een aantal zijdebijen (Colletes).

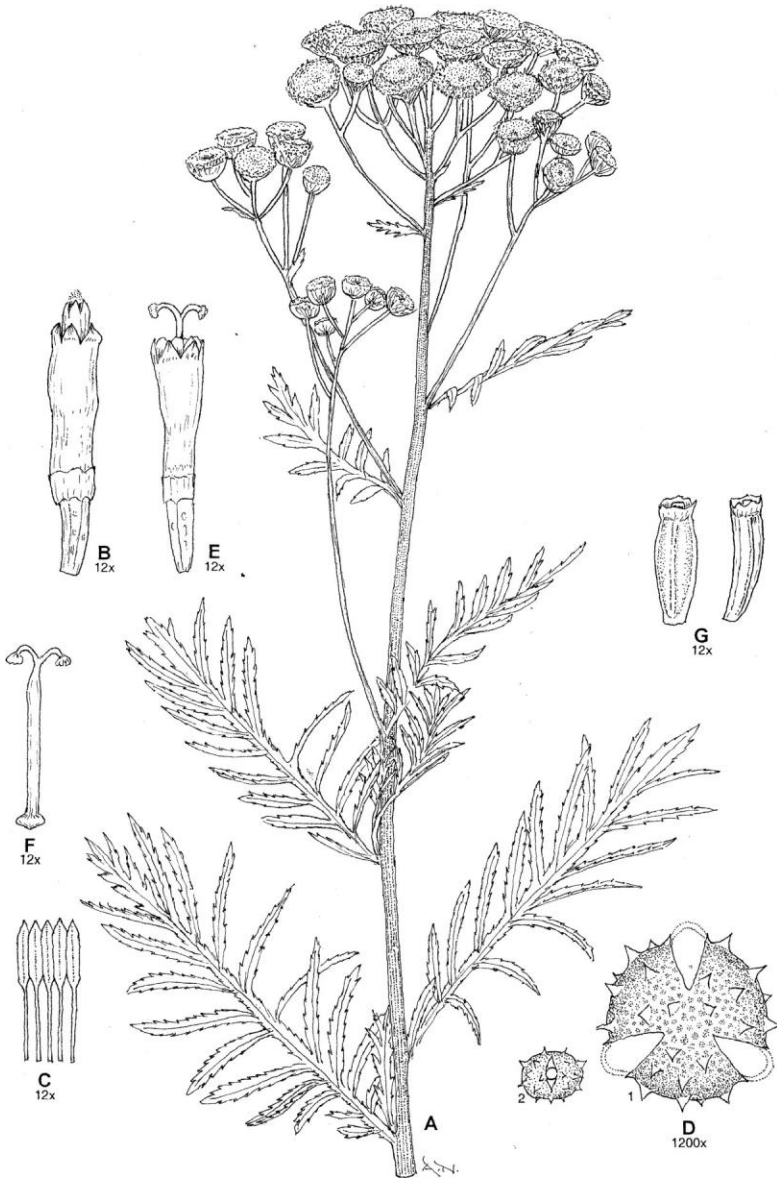
Verfplant

Uit de plant zijn kleurstoffen te maken. De wortels vermengd met chemische stoffen leveren een groene verfstof. Van de bladeren is een groengele en van de bloemen een gouden tot oranje verfstof te maken.

Vermeerdering

Boerenwormkruid kan in een begroeiing grote pollen vormen doordat de plant zich in sterke mate vegetatief uit een netwerk van wortelstokken vermeerdert. Er wordt ook zaad gevormd. De nootjes, waarin zich één zaad bevindt, hebben geen harige pappus voor de verspreiding, zoals we vaak bij andere leden van de familie aantreffen. De pappus bestaat hier uit een korte bochtige rand en heeft dus geen functie voor de zaadverspreiding.

Afbeelding Boerenwormkruid

A deel van in bloei staande plant; B bloem in mannelijk stadium; C opengeslagen meeldraden; D stuifmeelkorrel (tricolporaat): 1 polair, 2 equatoriaal; E bloem in vrouwelijk stadium; F stijl met stampels; G nootje.

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

LIDMAATSCHAP

De CONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 17, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1,50 per maand berekend.

Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 15 - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1,50 per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 15, - per jaar, wanneer zij het verenigingstijdschrift wensen te ontvangen.

CONTACTPERSONEN WERKGROEPEN:

Uilenwerkgroep:

uil@kenengeniet.nl

Thieu Verharen
Stevenshof 13, 's Gravenmoer
Tel. 0162-315480

Nestkasten verkoop:

Ad Leeggangers
Roeloff van Dalemstraat 50, Dongen
Tel. 0162-313858

Vogelwerkgroep:

Nestkasten coördinator

vogel@kenengeniet.nl

Leo Reijnierse
Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen
Tel. 0162-316475

Vlinderwerkgroep:

vlinder@kenengeniet.nl

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47, Dongen
Tel.0162-517996

Natuurtuin Kandoel:

Peter Verschure
Groenstraat 11a, Dongen
Tel. 0162-313297

Misschien staat volgend Hoefblad wel uw foto op deze plek. Hebt u een leuke, mooie, grappige natuurfoto, stuur hem dan in voor 1 november naar hoefblad@kenengeniet.nl en u weet delen is leuk.

Pannehoef M. Gieseckam

bruinrode heidelibel M. Gieseckam

Pimpelmees Maja Becker

kruiwend rotsroosje F.Grootzwagers

Goudgele bundelzwam J. Rommens

inktzwammen C. Grootzwagers

